

І.В. Руденко, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТОРГІВЛІ

Ефективність управління підприємствами торгівлі істотно залежить від обґрунтованості класифікації витрат, оскільки дозволяє не тільки краще планувати й враховувати витрати. Вона також дає можливість точніше аналізувати, виявляти певні співвідношення між окремими видами витрат й обчислювати ступінь їхнього впливу на рівень витрат та рентабельності. Отже, дослідження поведінки витрат відіграє важливу роль у плануванні, оперативному аналізі й прогнозуванні кінцевих фінансових результатів підприємств торгівлі, що значно підвищує оптимальність прийняття управлінських рішень.

Крім того, у зв'язку зі змінами в системі управління витратами (особливо в умовах антикризового управління) їх класифікація постійно розвивається. Це обумовлює актуальність вивчення сучасних підходів до класифікації витрат.

Як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній літературі немає єдиної думки про класифікаційні групи витрат і застосовувані терміни. Одним з перших у вітчизняній літературі наукову класифікацію витрат створив В. І. Стоцький. Він розподілив їх на основні й накладні, прямі й непрямі, змінні й постійні, чи пропорційні й фіксовані. Усі три ознаки підрозділу витрат залишаються основою їхньої класифікації дотепер.

Відповідно до Національних стандартів і Методичних рекомендацій витрати класифікуються для різних цілей по різному. Так, у плануванні й обліку витрати торговельної діяльності класифікуються по: видам діяльності; економічним елементам; підгалузям торгівлі. Для цілей управління поточними витратами торговельної діяльності пропонують застосовувати додаткові ознаки класифікації: по періодах; по центрах відповідальності чи місцям виникнення; за ступенем однорідності; за можливостями контролю в конкретному структурному підрозділі; по принципах організації (керування). Отже, питання класифікації витрат підприємств були широко досліджені в теорії бухгалтерського обліку й аналізу.

Однак для цілей управління, на наш погляд, необхідно класифікувати витрати підприємств торгівлі залежно від цілей торговельного підприємства на короткострокові та довгострокові.

Також вважаємо за необхідне класифікувати витрати залежно від характеру їх повернення на поворотні й безповоротні; залежно від їх альтернативного використання на явні («explicit») та неявні («implicit»).

Слід відзначити, що не завжди витрати торговельного підприємства мають явний характер. Іноді, в процесі діяльності підприємств торгівлі використовують ресурси, які належать власникам підприємства. Вони мають вартісну оцінку, але не передбачені контрактами, обов'язковими для явних платежів, і, тому виступають як недоотримувані у грошовій формі, мають прихований характер і, як правило, не відображаються у фінансовій звітності. З нашої точки зору ці витрати повинні братися до уваги при обґрунтуванні управлінських рішень.

Вважаємо, що під час прийняття управлінського рішення слід концентрувати увагу тільки на релевантній інформації, в зв'язку з чим представляється можливим створення такої системи збору даних про витрати, яка допоможе відокремити категорію релевантних витрат при виборі інформації, необхідної для прийняття рішень.

Крім того, управління витратами потребує встановлення взаємозв'язку витрат з діями осіб, відповідальних за витрачання відповідних засобів, з метою організації системи контролю та своєчасного реагування на негативні сторони зростання витрат. Це групування має за мету, насамперед, відокремити ті витрати, які можуть змінюватися під впливом управлінських рішень. Тому, на наш погляд, коректніше трактувати класифікацію витрат за ознакою ступеня їх керованості з відокремленням некерованих (податки та збори, які здійснюються згідно діючого законодавства), обмежено керованих (оренда, страхування майна, адміністративно-управлінські витрати, реклама) та керованих витрат (товари – відносно центру відповідальності).

Узагальнюючи наші дослідження, з метою забезпечення більш ефективного управління витратами пропонуємо використання наступних критеріїв:

а) класифікувати витрати залежно від цілей, які передбачаються в процесі управління підприємствами торгівлі. Для цього необхідно спиратися на причини, які спричиняють їх появу;

б) для вирішення багатьох завдань доцільно використовувати різні види групувань;

в) кількість елементів групувань не повинна бути великою, інакше буде ускладнене її використання в повсякденній господарській практиці.